

HAFTALIK
Kültür ve Aktüalite dergisi

Gayemiz, millî ve insanî kültüre hizmettir.

Refah Kültür ve hürriyet

Halka hizmet etmek istiyenler bu üç kelimeyi unutmasınlar!

Gençlerimize, Türk milletine ve insanlığa karşı en büyük hizmetin, refah, kültür ve hürriyet savaşını kazanmak ile yapılabileceğini her halde ve mutlaka öğretmeliyiz!

Yazan: **ESAT ADİL**

9 Mart 1946
Cumartesi

Bu Sayıda :

SAYI
8
20 Kuruş

İnsan cemiyetinin ilk kuruluş sebebi, İster - Jan Jak Russo'nun «İçtimaî Mukavele» faraziyesine ister Lenin'in «Devlet ve İhtilâl» nazariyesine uygun olsun, asıl sebep ve hakikat şudur ki, insan oğlunu içtimaîleştiren refah, kültür ve hürriyet ihtiyacıdır. Yoksa, açlık, cehalet ve korkudan kurtuluş vâdini esirgeselerdi, hiç bir peygamberin ardına bir tek mümin takılmazdı ve bu üç ümidi taşımasalardı, insanlar taş devrinden asla kurtulamazlardı.

Kabîlelerin şefleri, ümmetlerin resulleri ve milletlerin başbuğları daha doğrusu âdetler, dinler ve kanunlar içtimaî adaleti daima bu temel üzerine tutturmak lüzumunu duymuş ve bu işi başaramıyan her önder veya kaide, davrilen adaletin altında can vermekken kurtulamamıştır.

İnsan cemiyeti ne bir lâle tarlası, ne de herkese ayni tastan kevser şarabı sunulan bir cennet bahçesidir. Bugünkü insan cemiyeti sadece bir kıl-ü-kal ocağı, bir çekişme ve boğuşma meydanıdır. Orada, cılızlar, bahtsızlar, yoksullar ve devler, aylâklar, bahtiyarlar bir hercümerç içinde yaşarlar. Bu açlar, toklar, ezenler, ezilenler, korkanlar ve korkutanlar diyarında asırlardanberi dinlediğimiz tek vaveylâ, refah, kültür ve hürriyet vaveylâsıdır.

Herhangi bir idealist, kütlelerin kalkınma ve kurtuluş bayrağını çeken herhangi bir inkılâpçı, yaratmak istediği içtimaî adaleti ancak bu üç unsurla terkip etmeye mecburdur. Refah, kültür ve hürriyeti zümrelerin inhisar ve tahakkümünden kurtararak onları geniş halk yığınlarının ferdî ve içtimaî saadetlerinin kaynağı haline getirebilenlerdir ki, milletlerinin minnettarlığını kazanmış ve adlarını tarihe birer halk kahramanı diye yazdırmış olurlar.

Yarının her türlü mes'uliyetini omuzlarında taşımak mecburiyetinde olan gençlerimize vazifelerinin mensup oldukları milletin ve insanlığın muhtaç olduğu içtimaî adalet, dolayısile refah, kültür ve hürriyet savaşını her halde ve mutlaka kazanmak olduğunu öğretmeliyiz. Bu, onlara verebileceğimiz millî ve insanî öğütlerin hiç şüphe yok ki, en mukaddes olanıdır.

Her şeyden önce, onlara, halkı, topyekûn refaha kavuşturmanın zevkini tattırabilmek için, aç ve yoksul insanların, kaldırım hayatı yaşayanların ıstırabını tattırmalıyız.

Yine her şeyden önce onlara, kültürsüzlüğün azabını ve ileri bir kültürün medeniyet üzerindeki kurtarıcı rolünü öğretmeliyiz.

Ve yine her şeyden önce onlara, haysiyetli bir insan ve şerefli bir millet olmanın ancak ve ancak hürriyet ile mümkün olduğunu, onsuz yaşamaya alışmakla pek çok şeylerin feda edilmiş olacağını iyice anlatmalıyız.

Biz millî terbiyenin mevzu ve gayesini böyle anlıyoruz. Mekteplerde, fabrikalarda, köylerde ve halk topluluklarına sahne olan her yerde gençliğin ve halkın terbiye ediliş ve yetiştiriliş sistemini kontrol altında bulunduracak olan metodun demokratik olması bu sebeple, elzemdir.

Çünkü bir miletin iktisadî ve siyasî bütünlüğünü, dolayısile millî saadetini temin edebilecek olan metodun, refahta, kültürde ve hürriyette mutlaka halkçı olması icap eder. Aksi halde bu nimetlerin azlıkların ve zümrelerin inhisarında kalmasına ve bunun neticesi olarak içtimaî adaletin sakatlanmasına yol açılmış olur.

Bu sebepledir ki, halkçı geçinenler ve hakikaten halka hizmet etmek istiyenlerle her çeşit idealist ve inkılâçılar kendi mücadele saflarında şu üç bayrağı, refah, kültür ve hüriyet bayraklarını daima dalgalandırmalıdırlar.

Yarının dünyasına olduğu kadar, bugünkü demokratik âlemin milletlere vâdettiği ileri merhalelere de zorluk çekmeden ulaşmanın başlıca şartları yine ancak içtimaî adalet prensipine bağlılıkla bir araya getirilebilir.

Millet ve yurt aşkını kendisi için bir enerji kaynağı haline getirebilmiş olan bir gençlikten her şey ümit edilebilir. Bilhassa böyle gençlik, kendi millî eksikliklerinden duyacağı azabı, refah, kültür ve hürriyet davasının zafer şarkılarile yok edebilir.

Haftanın Kültür Hareketleri

Yanık Kaval: Bir ilânı tetkik ediyorum: «Güzel Anadolunun füsünkâr ve tipik bir köyünde geçen, teravet, şiir, ebedî aşk, sadakat ve izdivaç gibi ulvî hislerle kıskançlık, hainlik, hunharlık ve öldürme gibi sefil düşüncelerin çarpıştığı büyük bir aşkın, içler acısı romanıdır.» Acaba bu hangi Anadolunun köyüdür? Hececilerin söylediği pespaye bir takım romancıların uydurduğu «cennet köy» masalı şimdi de sinema tarafından takdim ediliyor. Bizim bildiğimiz reel Anadolu köyü yürekler acısıdır. Onu olduğu gibi görüp göstermemek yüzündendir ki, asırlarca ihmal ettik. Yukarıki satırları okurken Miami'den bahsediliyor sandim. Ayıptır efendiler, «Türk milletinin efendisine» ihanetiniz yeter. Böyle bir köyün mevcut olmadığını kabul etmedikçe, «köy kalkınması» millî bir dava haline gelemez. Çünkü millî davalar bir takım kırtasî kararardan değil bütün milletin efkârında yer aldığı gün «gerçek» olur. Roman, şiir ve sinemanın umumî efkâra tanıtmakta yarışa girdiği köy sahte, sun'î hayalî,, var olmıyan acib bir şeydir. Umumî efkârın - pek tabiî olarak - tanıdığı köy de budur. Bütün propaganda vasıtaları bunu tanıttılar. Daha doğrusu para uğrunda Türk efkârını yalan, yanlış bir şekilde beslediler... Hakikatin ortaya atılmadığı yerde dertlere çare bulunamaz.

Buddha: Son derece iyi bir insan olan ve seçim nutkunda realiteleri açıkça ortaya koymakla medenî cesaretini gösteren Asaf Hâlet Çelebi garip mistiklikten bir türlü kurtulamıyor. Son günlerde «Buddha» yı neşretmekle bir zamanlar (Ses) de takınır gibi olduğu inkılâpçı sanatkâr çehresini iflâs ettiren yolu tamam etti.

Sabahattin Hakkı Esatoğlu: «Yaratış» ta şöyle yazıyor: «Aşağı tabaka insanın birinci derecedeki ihtiyaçlarını göz önüne almadan, yüksek zümrelerin en küçük zevk ve arzularına hizmet eden sanatkârın ne kıymeti olabilir? Hiç bir büyük sanatkâr, eserinin sıcak odaların bayıltıcı havası içinde tok bir insana vakit geçirtmek gibi iğrenç bir gayeye hizmet etmesini istemez...» Aynı dergide **Mürsel Kalyoncu** şunları yazıyor. «Yunus Nadiden boş kalan tahta Nadir Nadi, Velitten münhal başmuharrirliğe Ziyaat Ebuzziya geçti. Eğer birinin babası, diğerinin amcası yağ veya kereste tüccarı olsaydı bu gün onları da bu mesleklerde görecektik.» Yine aynı dergide Nedim Raif'in «Yeni Çağ» başlıklı son derece kuvvetli bir tenkidi vardır.

Büyük Demokratlar

JORES

Jean Jaures — 1859 - 1914

Fransanın Kastr kasabasında küçük bir burjuva ailesi arasında doğan JORES eyi bir tahsil yaptı. Latince lisanile hazırladığı bir tezini Alman sosyalizminin köklerini araştırmaya tahsis etti. İlk defa 26 yaşında mebus seçilen JORES parlamentoda (sol) lara iltihak etti. Henüz demokrat, cumhuriyetci, ruhanı sınıf aleyhtarı idi. Fakat siyasi ve natuk olan dehası için sosyalizm kudretli ve teshiredici bir kaynak olmakta gecikmedi. İkinci seçimde kazanamayınca TULUZ ünüversitesindeki kürsüsünün başına geçti, JORES bu sehirde iken kati surette sosyalizme katıldı ve onu hakkile benimsedi.

Sosyalist JORES bundan sonra bütün gayretlerini işçi sınıfının hizmetine hasretti. 1893 de parlementoye sosyalist olarak girdi. O Fransanın en büyük hatiplerindendi, sosyalistliğini ısrarla iftiharla ilân ettiği nutuklarile derin bir söhret kazandı. Bütün haklı davaların avukatı olan JORES masum DREYFÜS lehine EMİL ZOLA ile birlikte kahramanca mücadeleye girişti.

JORES parçalanmakta olan sosyalist partisinin ittihadını temin ederek Fransız sosyalizminin sefi oldu. JORES barış uğrunda elinden gelen her şeyi yaptı ve bu uğurda hayatını da verdi. 1914 cihan harbi kundakçılarının öldürttüğü JORES'in cesedi harpten sonra PANTEON millî ma-

bedine naklolundu. Tarihci Emil Lüdvig (14 temmuz) adlı eserinde ancak Joresin harbi önleyebilecek yegâne adam olduğunu yazıyor.

Mebus, mücahit, feylesof olan Jores aynı zamanda büyük bir muharrir ve gazeteci idi, 1903 de HÜMANİTE gazetesini kurdu.

Joresin doktrini idealizmin kudretli bir ilhamı altında başka bir hüviyet arzeder, o (realiteyi anlamak ve ideale varmak) istiyordu.

Jores demokrasiye derin bir surette bağlı idi, sosyalist bakışla cihanın iktisadî demokrasiye yolaldığını görüyordu.

Jores vatan sevgisinden mülhem bir enternasyonalistdi, en hararetli nutuklarından birinde: vatanını sevmeksizin nasıl eyi bir beynelmilelci olunabileceğine akıl erdiremediğini, söyliyor ve proletaryanın vatanı olmadığını iddia edenlere karşı: (demokrasi ve millet her türlü yüksek varlıkların esas şartları olarak kalır) diyordu.

* *

Demokrasi ve Sosyalizm: İngiliz İşçi partisi lideri, dünya çapında büyük bir âlim olan Prof. Laski'nin eserinden Niyazi Berkes.in yaptığı tercüme kısa bir zamanda tükenmiş, piyasaya ikinci baskısı çıkmıştır. Bu başarı memleketimizde pek az esere nasip olduğuna göre «Demokrasi ve Sosyalizm»in önemi ortadadır.

Kuzin Bette: Realizmin babası, büyük Balzac'tan Yusuf Şerifin çevirdiği bu eser satışa çıkarılmıştır.

Konservatuvar artistleri şerefine

Şehrimizde misafir bulunan Ankara Devlet Konservatuvarı sanatkârları şerefine hafta içinde Eminönü Halkevinde Bora balesi temsil edilecektir. Bora balesinin bir perdesi bugün Şehir Dram Tiyatrosunda Kızılay menfaatine oynanacaktır.

Öğretmenler için yardım sandığı

Millî Eğitim Müdürlüğü, ecnebi ve ekaliyet okullarında çalışan öğretmenler arasında bir yardım sandığı kurmak üzere teşebbüse geçmiştir. Bu maksatla, bugün saat 15 de Eminönü Halkevinde her derecedeki okuldan birer temsilcinin iştirakile bir toplantı yapılacaktır. Bu okullar öğretmenlerini himayeye kavuşturmak gayesini güden bu teşebbüs ilgi ile karşılanmıştır. Toplantıda, Millî Eğitim Müdürlüğünce tespit edilen esaslara göre, gereken nizamnameyi hazırlıyacak bir komisyon seçilecektir.

Şehir Tiyatrosunda Sait Köknar gecesi

Rahmetli aktör Sait Köknarın hatırasını anmak ve geride bıraktığı ailesine yardım etmek maksadile Şehir Tiyatrosunda bir müsamere verileceğini bildirmiştik. Bu hususta yapılan hazırlıklar tamamlanmıştır.

12 mart salı akşamı verilecek müsamereye Müzeyyen Senar Işıl, Ferdi Tayfur, Necmi Rıza, Konservatuvardan Hadiye Ötüğen, Artaki Candan, Ercümend Batanay iştirak edeceklerdir. Şehir Tiyatrosu Komedi kısmı sanatkârları da (Hacı Kaptan) komedisinin birinci perdesini oynıyacaklardır.

Konservatuvar Türk Musikisi Konseri

Konservatuvarın muntazaman vermekte olduğu Türk musikisi konserlerinden Saba faslını ihtiva eden program bugün saat 18 de Şehir Tiyatrosu Komedi kısmında verilecektir.

Ses ve saz eserlerini heyetin B takımı icra edecektir. Konser her zaman olduğu gibi alâka ile beklenilmektedir.

Demokrat Milletler :

İNGİLİZ DEMOKRASİSİ

Yazan : RASİH NURİ İLERİ

I

KRAL VE HÜKÛMET

Şekil demokrasisinin en mükemmel nümunesi olarak daima İngiltere gösterilir.

İngilz demokrasisi tarih boyunca çıkan her yeni mesele karşısında halkın krallık imtiyazlarına karşı mücadelesi ile meydana gelmiştir. Prensibi yıkmak değil idare ve ıslahtır.

İngiltere krallı bir demokrasi olduğundan, ilk olarak kralın vazife ve salâhiyetleri nedir suali akla gelir. Kral bir sem boldür, fakat kendisini büsbütün tesirsiz ve önemsiz sanmak hatalı olur. Kral imparatorluğun bütünlüğünü temin eden son bağdır. O derecede ki Edvard VIII 1936 da evlenmek isteği hükûmet ile Dominyonlar bunu kabul etmeyince iki çare kalmış:

a) Hükûmet istifa edip yeniden saylav seçimi yapılması;

b) Kralın istifası.

Birinci ihtimali İngiltere kabul etse dahi Dominyonlar, yani Kanada, Güney Arfika, Avustralya ve Yeni Zelanda istemeyince İmparatorluğun parçalanma tehlikesi belirmiş. Kralın istifası için başbakanın gösterdiği en mühim sebep de budur.

Görüldüğü gibi şekli olarak bile krallık önemli meseleler doğuran bir müessese ve İmparatorluğun tabiî bir bağıdır.

Mecliste açılış nutuklarını veren kralın ise ancak fikrini vermek, teşyi etmek ve haber vermek hakları vardır.

Kral ekseriyet partisi reisini başbakan seçer. Viktorya ekseriyet partisi önderlerinden istediğini seçerdi. Görüyoruz ki, kralın şahsiyetinin, işlere karışıp karışmaması bakımından, çok önemi vardır. Laski'nin dediği gibi «kralın tesiri geniş ikna edicidir ve kendini yirmi kadar tarzda hissettirir.»

Kral her evrakı görüp vekillerle intişa rede bulunabilir ve daha mühimmi, onun imzalamadığı kanunlar yürürlüğe girmez. Kral parlâmentoyu feshedebilir ve kanun meclisin en az üç yılda bir toplanmasını emrettiğinden istese vekilerle birlikte üç yıl kararnameler çıkarıp memleketi idareye salâhiyeti vardır. Ekseriyet şüphe veici ise 1910-11 de olduğu gibi iki defa seçim yaptırabilir. (Pr. Laski). Yahut ay nı kuvvette iki parti varsa istediğinin liderini başbakan seçer. Meselâ 1923 de Kral, Lord Gürzon yerine Mr. Baldvin'i seçmiş, ve 1931 de Millî Hükûmet fikrini ileriye atmıştı. Fakat an'aneye göre kral siyasî münakaşaların dışında kalmalıdır.

Görüyoruz ki, isteyince meclisi dağıtıp yeni seçim yapmakla, kanun imza etmekle İngiliz kralı en mühim zamanlarda büyük bir rol oynayabilir.

Kral «özel kurula» riyaset eder, bu kurul bakanlardan ve başka şahsiyetlerden toplanır. Yani Dominyonlar arasındaki bağ olan kraliyet partiler arasındaki bağı da teşkil eder.

Kraldan sonra hükûmet gelir, bakanlar başbakanın sıkı disiplini altındadır, hükûmet politikasından, fikirleri ne olursa olsun ayrılmazlar. Hükûmet de parlâmento ile işbirliği eder, ancak İngilteredeki durum, Fransadakinin aksinedir.

Fransada meclis hâkimdir, hükûmetleri devirir, istediğini yaptırır. İngilterede ise hükûmet her küçük mağlûbiyette, istifaya mecbur değildir. Çünkü hükûmet ile meclis aynı fikirde değilse hükûmet çekilir ve yeni mebus seçimi yapılır.

1935 de Baldvin'i millet böylece meclise karşı haklı çıkarmıştı.

Meclisi fesheden başbakan değil, onun sözü üzerine kraldır. Ancak bu kararı alıp seçimde kaybetmek krallık prestijini lekeliyebileceğinden çok dikkatli olmak gerektir, öte taraftan yeniden seçilip seçilmiyeceklerini bilmiyen saylavlar da dikkatli davranırlar.

Hükûmet reisi: «Prime Minister»den sonra «Lord Chancellor» gelir ki, hem Lordlar kamarasına reislik eder, hem de adliyecilerin reisi ve adliye bakanıdır. Maliye bakanı «Chancellor of the Exchequer» «Chancellor of the Duchy of Lancester» (kralın temsilcisi) ve öteki bakanlar kabineyi teşkil ederler.

1935 de 306 özel kurul üyesi vardı, memleketin bir çok önemli şahsiyeti buraya dahil edilir.

Ekseri bakanlar yılda 5000 ingiliz, başbakan ve «Lord Cancellar» 10.000, bazı bakanlar ise 2000 lira alırlar. Muhalefet lideri de 2000 lira alır.

Hükûmet kanun teklif etmeğe yetkili dir. Parlâmento azalarının kanun tekliflerini her oturumda yazılı olarak verebilirler ise de, kura ile seçilen bu projeler ancak cumaları bir iki sat tetkik edilir ve tek faydaları saylavların münakaşa kabiyetlerini göstermektir.

İngilterede parlâmento hükûmetin direktiflerine göre hareket eder, hâkim odur, bütçe hükûmetin elinde ve onun mes'uliyeti altındadır.

Görülüyor ki, meclis ancak tenkitte bulunabilir, halkı tarafına çeker ve hükûmeti devirebilir, hükûmet ve kral ise an'aneye bağlı koca binayı yıkmamağa çalışır.

Halkın aşırı fikirleri üç frenden geçtiğinden İngilterede böylece hep mübayin tekâmüler olmuştur.

Kültür Dünyası

SOVYETLER ve KİLİSE

İkinci Genel savaşın ortalarında Sovyetler Birliğinde kliseler açılınca bizde, Leninizm unutuldu şeklinde bir takım propagandalar yapıldı. Şahiden de Rus klisesinden, Orta Asya İslamlarından bir sürü havadis gelmeye başladı, bu ne demekti? Nasıl ki bizde inkılâp kuvvetlenip artık yüzelliliklerin zararı dokunmaz kanaatı gelince bunlar af edildi, Sovyetlerde de artık papazlar, yabancı menfaatlerinin aleti değil, kanaatı kuvvetlenince, onlar da demokratca fikirlerini yaymakta serbest bırakıldılar.

Sovyetlerde hiç bir vakıt inanç hürriyetine zaten dokunulmamıştı, ancak din propagandası yasak edilmişti, bu da bütün papazların bir günde eski teşkilâtlariyla meydana çıkmalarıyla açıkca göründü. Sovyetlerde inkılâp sıralarında papazların yaptığı menfi sosyal propaganda önlenmişti, bizde tekkeler yönünde yapıldığı gibi, işte o kadar.

Marksizm insanlar ilim ve teknik sayesinde tabiat kuvvetlerine hâkim oldukları, ve ihtiyaçlarını huzur içinde sağladıkları nisbette kendiliklerinden dinden ayrılacaklardır diyor, demekki din irticaa alet olmadıkca ona hücum etmiyor.

Kliseyi müsamaha İlya Ehrenburg'a göre Sovyet vatandaşlarında tam aksi bir tesir yapmıştır. Eskiden din birçok genç için «yasak bir meyve lezzetini» taşıyordu, onları kendine çekiyordu, şimdi ise durum tam tersinedir, kliselere rağbet gitgide azalmaktadır.

Hadiseler herşeyde bir geriye dönme görmek isteyenleri bir defa daha yalancı çıkarmıştır.

Sinemaya Dair

Herkes bilir ki sinema filimleri Amerikanın önemli bir ihraç metaıdır. Bu harp sonu devrinin hayati meselelerinin yanında bir de sinema meselesi çıkmıştır, şöyle ki: Amerikan sinema kapitalistleri fırsattan istifade Avrupa piyasalarını, yerli şirketlerin aleyhine olarak, inhisar altına almak istemektedirler.

Meselâ Fransayı ele alalım, harpten önce şampanya ve ipekli kumaşlara mukabil Amerika-Fransaya yılda 180 filim yollamakta idi. Şimdi ise hem Fransa şampanya verememektedir, hem de harp tahribatı yüzünden yılda ancak 180 filim gösterilebilmektedir. Hazır bekleyen 38 Fransız filimi ise müşterisizlik yüzünden oynanamamaktadır, Fransız hükûmeti ecnebi ve yerli filimlerin yüzde elli nisbetinde gösterilmesini teklif etmişse de Amrikan firmaları bunu kabul etmeyip ajanslarını kapatmak tehdidinde bulunmuştur. Amerikan talepleri Fransız filimciliğinin iflâsı demektir, ve şimdiden stüdyoları kapatmaktan bahsedilmektedir, bazı prodüktörler ise Amerikaya gitmeyi düşünüyorlar.

Şimdiden Amerikan firmaları Holanda, Norveç, Polonya ve Çekoslovakyaya filim yollamamaya karar vermişlerdir, Fransız hükûmeti boyun eğmezse bunlara Fransa da katılacaktır. Bu sinema meydan muharebesi Amerika açık kapı ticaret sisteminin çok vahim olmayan bir tezahürüdür.

Rasih Nuri İleri

Müsavatçı Demokrasi

Yazan : HASAN TANRIKUT

Fransız ihtilâli, o zamanki orta tabakanıng yine o zamanki (yüksek) tabakaya karşı ayaklanışı ve zaferidir Geniş halk tabakaları ihtilâlide "kullanılmış" ve aldatılmıştı. Moyar kumandasında Versay üzerine yürüyen ve krala karşı "ekmek isteriz!,, diye bağıran, aç halk eğer millî muhafızlarile Lafayet yetişmeseydi, bütün kral ailesini parçalıyacaklardı. Bu ve bunu gibi hareketler cereyan ederken Kont dö Mirabau sarayile meclis arasında mekik dokuyor, ihtilâlin cezri bir hal almasına, yani burjuva isteklerinin sınırını aşmasına mâni olmağa çalışıyordu. Kral aleyhine ayaklanan burjuvazi aristokrasinin, kendisini ezen salâhiyetleri ezdikten sonra kral taraftarı kesilmekte gecikemedi. Kendini kurtarmak için Avrupa'nın müstebit krallariyle işbirliği yaptığı, kaçmağa yeltendiği halde kral burjuvalar tarafından tutuluyordu.

1793 te kral cezrî bir hamleyle idam ettirdiği gün Danton: Avrupa kralları bizi tehdit ediyorlar, onlara meydan okumak için, bir kral başı attım» diye bağırmıştı. Jan Pol Mora, Maksimilien, Robespier 1792 - 1794 Jaksben cumhuriyeti sırasında tamamile halkçı hareket ettiler. Son derece namuslu ve dürüst birer ihtilâlci olan bu iki büyük adam, bilhassa ikincisi - için dar görüşlü tarihçiler «kanlı müstebit» sözlerini kullanırlar. Ves bile bu fikre iştirak etmez: «Terör mazlumlarından pek ziyade bahsedilmesinin sebebi bunların yüksek ailelere mensup şahsiyetler olması ve istiraplardan bahis olarak pek neşriyat yapılmasıdır.» Halkçı çehrelerin kısa bir zaman - o da mahdut olarak - koruyabilmiş olan ihtilâl derhal burjuvaca esaslarına döndü. Burjuvazinin köklü şekilde hâkim olması sonucunu verir.

Kandan gelen asaletin yerine, paradan gelen asalet kaim olunca halk - kâğıt üzerinde kalan bazı kanunî ve hukukî eşitlikler müstesna kiç bir şey kazanmış olmuyordu. Bununla beraber Fransız ihtilâlinin insanlığın tarihinde en büyük ilerleme adımlarından biri olduğu muhakaktır. Böylece halk kendi asıl menfaatlerini temin etmek için mücadele ve söz hakkını kazanmış oluyordu.

Burjuvazi pek tabiî olarak «serbest iktisat» sistemini müdafaa edecek ve «hürriyet bir bütündür, bunun için sair sosyal olaylar sahasında olduğu gibi, ekonomi sahasında da hüküm sürmelidir» demagojijsini ileriye sürecekti. Fransız ihtilâli böylece müsavat veremiyen hürriyetçi demokrasinin yerleşmesi hâdisesidir. O, hürriyet vermiş fakat müsavatı hürriyete ezdirmiştir. Hürriyetçi demokrasi bize - ekonomik temeli aksak olduğu için - nazariyede kalan bir takım hukukî müsavatlar vermiştir. Fakat mesele bununla bitmiyordu: Aristokrasiye nazaran daha geniş bir tabaka olan burjuvazi nasıl aristokrasiyi kendi sinesinde erittiyse; burjuvaziden daha geniş bir tabaka olan "halk" ta burjuvaziyi öylece sinesinde eritecektir. Bu, sosyalizm in zaferi olacaktır. Bütünlüğü ile Avrupa bugün bu tecrübenin arifesinde bulunuyor. İngiltereden, Fransadan, bütün Balkan ve orta Avrupa memleketlerine kadar!.. Bu, hürriyetçi demokrasinin yerine müsavatçı demokrasinin geçmesi demektir. Fakat hemen söyliyelim ki çağdaş sosyalism tecrübeleri henüz burjuvaca demokrasinin atmosferile meşbudur ve tezatlar içinde bulunuyor.

Hürriyetçi demokrasi müsavatı, imkânsız hale getirince kendi bünyesinde sosyalist cereyanları doğurdu. Onun başlıca iddiası müsavatın, hürriyetin sinesinden doğabileceği idi. Fransız ihtilâlinden beri geçen 157 senelik bir tecrübe devresi bunun imkânsızlığını göstermiş ve bu tecrübeden alınan neticelerle sol cereyanlar son derece kuvvetlenmiştir. Bugün müsavatçı demokrasiye doğru gidilmekteyken Avrupa bir hürriyeti-müsavat antagonizması içinde bocalıyor. Hürriyet mi? Müsavat mı? Her ikisinin bir arada yürüyemiyeceği anlaşılmış olduğundan me sele Avrupalılarca mühim fakat çaresizdir: Ya burjuva demokrasisine dönmek, veyahut müsavatçı demokrasiye yönelmek!.

Müsavatçı demokrasi demek hürriyetin inkârı demek değildir. Burjuva demokrasisinin aksine olarak (müsavatı hürriyetten değil) hürriyeti müsavattan çıkarmek ve yeni yaratşlar ortaya koymak susavatçı demokrasi tecrübesi,, diyoruz. İnsanların ekonomik bakımdan birbirleri ni ezmelerine meydan vermeksizin teessüs edip, imtihanlar atlatmak, güçlükleri yenmek ve yeni yartışlar ortaya koymak suretile yerleşen, sağlamlaşan bir sosyal düzen içinde hürriyet, müsavatın bünyesinden kendiliğinden fışkıracaktır. Hürriyetçi demokrasinin tekâmülü ekonomik köleliğe yani hürriyetsizliğe, müsavatçı demokrasinin tekâmülü ise hürriyete doğrudur. Bütün Avrupa şimdiki hürriyet - müsavat buhranını atlattıktan sonra sosyal kanunların zarureti elbette belirecektir.

AHMEDİN MESAJI !

Ben,
Burçak tarlasında doğup,
Pancar tarlasında ölen
Ve altı bin yıllık kölen
Kulaksızların Ahmed'im!
Unutur muyum hiç,
Beni tezeliğe ısıtıp,
Arpa kepeğile büyüttüğünü.
Ve bir vişne kurusu gibi
Rüzgârda kurutup,
Güneşte çürüttüğünü!
Kısa sürdü ise hizmetim,
Kusur, arpa kepeğile, ölümündür.
Yoksa, nasıl kurtarırdım yakamı
Bu genç yaşımda,
Ağa kapısından!

AHMET FEDAİ

Uçtu Uçtu Kuş Uçtu

Aziz KESİN

Sayın Millî Eğitim Bakanımız, Londraya gittiği zaman, uçtu uçtu kuş uçtu, demişlerdir. Üstad Hüseyin Cahit Yalçın bütün cihan küfrü gezmeğe çıktı, ağzını açan olmadı. Kedilerin bile mahalle, mahalle miyavladıkları bu ayda, üstadın baharı bbaşına vurmuş gibi, böye birdenbire seyahate çıkmasına ne denir?

Kar var, yağmur var, soğuk var, çamur var, Avrupada açlık var. Kış kıyamet.. Böyle zamanda tren tren, vapur, vapur, uçak uçak, hap hap gezmeğe çıkılır mı hiç? Bunun Nisan, Mayısı yok mu? Haydi ihtiyar delikanlının son heyecanı kabardı diyelim. Peki ama, biz neyleyelim? Biz, üstadın sadık okuyucuları.. Her Her gün Tanin ve Haberdeki başmakalelerini, harp ilâhı Mars'ın ağzından lâvlar fışkırır gibi dehşetle seyrederken, onun - hutbe mi dersiniz, vaız mı dersiniz, nutuk mu dersiniz - her ne ise oateş ve barut kokan yazılarını, kalbimiz duracak gibi okurduk. Ve:

— Ha patladı...

— Ha patlıyacak...

— Ha patlıyor..

— Şimdi.

— Bommm!!!..

diye başımızın üstünde bir bomba korkusu ile titredik. Yalnız titremezdik, bir yandan da meçhul düşmanlara, dişlerimizi ve tırnaklarımızı bilerdik.

Peki şimdi ne yapacağız? Nişliyeceğiz? Ne olacak bizim halimiz dostlar O savaş türkülerini, o harp marşlarını, o seferberlik nağmelerini bize kim söyliyecek?

Senenin çok aylarını seyahatle geçiren Ahmet Emin Yalman'a, Hüseyin Cahit «Modern vliya Çelebi» demişti. Şimdi kendisi ultra modern Evliya Çelebi oldu ama, yazılarını göndermiyor.

Galiba üstadı da kuşa çevirecekler. Haydi diyelim ki, uçtu uçtu, Hüseyin Cahit uçtu. Peki ama Hüseyin Cahit, kuşlardan neye benzer? Serçe desem olmaz, karga desem, estağfurullah.. Eğer gençliğindeki gibi aşk nağmeleri şakısaydı ve şimdi dut yemeseydi bülbül derdim. Saksağan demek haddimiz değil.. Papağan da güzel kuştur ama, kafesten çıkıp uçamaz. Deve kuşu... Ne münasebet... Ne kuşu olursa olsu, kuş işte...

Demokrat Milletlerde Millî Eğitim :

Sovyetler Birliğinde millî Eğitim

Rus milleti Lomonossov, Mendeleef, Zinine, Setchenov, Mechinkov, Timiriazev, Pavlov kibi âlimler, Pouchkin; Gogol, Lermantov, Tolstoi, Turgeniev, Dostoievski, Chevenko, Soltykov, Chtchedrime, Tchekhov, Gorki gibi edebiyat üstadları; avangard filozoflar, Hortzon, Dobrolioubov, Tchernyehevski, gibi ihtilâlci adamlar; Glinin, Moussorgski, Borodine, Tehaikovski, Rinski Korsakov giki dâhi müzisyenler, Sourikov, Repine, Serov gibi çok iyi ressamlar; Chtehopkine, Ermolova, Stanislavski gibi birçok tiyatroda yenilik yapanları dünyaya vermiştir. Kültür şubelerinin her kısmında göğsünden çok iyi sanatkârlar çıkaran, ilim ve sanatın her sahasında yeni yollar açan Rusya halkları çarlık tarafından okumamazlığa, cehalete mahkûm edilmişlerdi. Çarlık Rusyada millî eğitim yoktu; mektep şebekeleri halkın eğitimi için kâfi değildi. Bunun için Birinciteşrin ihtilâlinden beri mazinin karanlık mirasına, cehalete karşı bütün milletin iştirâk ettiği bir mücadele başlamıştır. Her an mütemadi bır gayretle ne kuvvet ne vasıta eksik olmaksızın Sovyet hükümeti bu gaye için bütün okumuş insanları harekete getirerek şehirlerde ve köylerde onlarca milyon büyük kimselere, k ü l t ü r kapılarını açarak yazmayı ve okumayı öğretmiştir. Büyüklerin eğitimine muvazi olarak çocuklar için mektep şebekeleri son derece geliştirildi. Çok kısa bir zamanda fevkalâde neticeler alındı.

1897 de Çarlık idaresi altında bin nüfus sayısında dokuz yaşından yukarı olanlarda bütün memlekette yalnız yüzde 24 ü okuma yazma biliyordu. Erkekler yüzdenin 35.8 i, kadınlar 12.4 ü idi. Çar hükûmetinin siyaseti neticesinde birçok mahallerde okuma, yazma bilenlerin ade di ancak % 2 - 3 idi. Bu vaziyet 1917 ye kadar hiç değişmemiştir. Fakat 1926 nüfus sayımı ciddi bir ilerleme gösteriyordu. Bütün memlekette okuma yazma bilenlerin umumî yüzdesi 51,1 idi. Erkekler yüzdenin 66,5 u, kadınlar 37,1 dir. 17 İlkkânun 1939 da ikinci dünya harbinden hemen evvel yapılan son nüfus sayımı okumamazlığın tasfiyesi için mücadelede Sovyet halkları tarafından elde edilen parlak neticeleri gösteriyor. Memleketin umumî heyetile okuma, yazma bilenlerin yüzdesi % 81,2 ye yükselmiştir. Erkekler yüzdenin 90,8 ini, kadınlar 72,ü sını teşkil ediyor. Birleşik Sovyetlerin bütün halkları biribirlerine kardeşçe yardım ederek büyük ilerlemeler yapmışlardır.

Sovyet hükümeti onlarca milyon işçiye cahilliği kökünden kesip atmak için kültür ve umumî hayata karışmak yolunu açarak yardım etmiştir. Bu işle aynı zamanda, toplu halde ilk ve meslek okulları ve geniş bir yüksek ilmî ve kültürel öğretim müesseseleri şebekesi kurulmağa başlandı.

1914 te Çar Rusyasında her türlü öğretim müesseseleri mecmuu 8. 137. 200 talebe ihtiva ediyordu. Halbuki 1939 da Rusyada 34.173.000 dir. 1914 ile mukayese edilirse 1939 senesinde talebe adedi: 1) İlkokullarda 7.260.000 den 21.333.500 e (hemen, hemen üç misli bir artış)

2) Orta okullarda 764,600 den 12,236,800 e (altı misli bir artış), 3) yüksek öğretim müesseselerinde 112.000 den 602,900 e (5.4 nisbetinde bir artış). Eğitimin umumî seviyesi seneden seneye çok yükselmiştir. Orta öğretim gelişmesi bu gelişmenin hususî bir karakterini taşımaktadır. 1939 nüfus sayımına göre memleketin umumî heyeti için ortalama olarak orta öğretimi olan insanlar binde 88,6 idi, ve 29 yaşta olan insanlarda ise bu nispet binde 200 dür. (Yani umumî olarak alınan rakkamın iki buçuk mislidir.) Orta ve yüksek öğretimin seviyesi Sovyet Birliği, Cumhuriyetinde devamlı olarak artmaktadır. Hitler Almanyasının tecavüzile yarıda kalmış muazzam plânların icrası olan üçüncü beş senelik plân daha o zaman (1930 dan 1933 e kadar) birçok ilkokul ve bütün Birlikte 7 sınıflık ve şehirlerde tam 10 sınıflık orta okullar yapmıştır. Diğer taraftan şehir ve köylerdeki büyüklerin umumî ve meslekî eğitimi büyük bir ölçüde başlamıştır. U. R. S. S. in Anayasasında kaydedilen bütün vatandaşlar için okuma hakkı fiiliyata geçmiştir.

Çeviren: **K. Şırıl**

İLHAM PERİSİ/mutfakda hava gazı, banyoda terkos suyu, telefonda düdük sesi.

ORAK /G harfinin esrarengiz görünüşü.

ÇEKİÇ: Troçki yoldaşın başına düşen sehımkaza

MÜSABAKA: GENÇ ŞAİRLERE HİLAT-GİYDİRME VE CAİZE Dağıtma merasimi.

CEZBE: Songünlerde rüfailiktaslayan bazı mecmuaları abuk sabukluğı.

ŞEHİR TİYATROSU: İstanbulu modern sanat istilasından ve İstanbulluları tiyatro iptilâsından koruyan kahramanlar kışlası.

MUHTEREM KATİL: Geçenlerde Kuru Çeşmede açık hava tiyatrosunda oynanmış olan bir dıramın baş aktörüne bir avukatımızın bol keseden sunduğu unvan.

ÇİFTÇİ: Demokrat partinin kendi azası olan büyük toprak sahiplerine taktığı namı müstear.

DEMOKRASİ: Bir çoğumuzun sık sık gördüğü tatlı ve penbe bir rüya.
gibi bir şey..

ZÜLFÜYAR: Memnu meyva, teline el sürenin akibeti ya vekâlet emri, yahut cezaevidir.

YOBAZ: Softanın Çömezinin çömezinin çömezi. Bu cümle tersinden tertiplenirde okunursa mubarek daha eyi tarif edilmiş olur-

SAHNE: Bazı tiyatro rejisörlerinin

BELEDİYE REİSİ: İstanbul meydanlarının merdivenci başısı.

ENDAZE: Şimdiki genç şairlerin şiir ölçüsü eskiden onunla Manisa bezi ölçülürdü.

«Alâimisema çıkmış, bak» derlerdi,
Çocuk gözlerimle bakardım sana,
İki ucun da kalbimdeydi
Ve inanırdım
altından geçenlerin
kızken erkek,
erkekken kız olacağına..
Bu inançla
uzun yollar yürüdüm,
dağlar çıktı önüme,
altından geçemedim..
Seneler geçti, ağır ağır,
Seneler geçti, başdöndüren bir hızla,
Büyüdüm:
Çocuk gözlerimden eser yok,
Artık o Sabri değilim,
Sen de o Alâimisema değilsin;
İnanamam bugün
altından geçenlerin
kızken erkek,
erkekken kız olacağına.

Sulha Muhtacız

Bambaşka bir manâ taşıyorsun,
Bir ucun kalbimde,
Bir ucun kafamda,
Dünyayı kucaklamışım sanki
Ve kalbimle kafam arasında
renk renk bayraklar
kardeşçe gülümsiyerek birbirlerine
sulhu
ve saadeti müjdeliyor,
insanlara..
Kızlar kız,
erkekler erkek kalsın;
Biz sulha
ve saadete muhtacız.

Sabri SORAN

Dikkat: Abone fiyetlerimizde büyük tenzilat yapılmıştır. Okuyucularımızın bundan faydalanmalarını tavsiye ederiz.

Gün'ün yaşatmak elimizdedir. Abone olunuz ve muhitinizede de abone yapınız!

Teknik sebepler dolayısile geciken (Gün) okuyucularından özür dilerken bundan sonra Çarşamba günleri çıkacağını bildirir.

Hayatın içinden

Doslarım ve Kardeşlerim

Yazan: Adiloglu

Muhammedin, gün doğmadan müminlerini uyandıran sabah ezanları ve İsâ'nın çanları yok iken de sen, yine kızıl şafakları görmek için tarla kuşlarından öce uyanır, karıncalardan önce işe koyulurdun.

Yüzünü karartan duman veya güneş, alnını buruşturan rüzgâr veya alev, ellerini köseleleştiren tahta sapan veya çekiç ne ise sen de hâlâ osun. Sen, o kadar tabiattan bir parçasın ki, atomun sırrına erildiği halde senin bir kılın bile değiştirilemedi.

Çatal dağının yabani otları, Kaz dağının ak kayaları, Erciyaşın karlı, Keşişin dumanlı başları ve Haymananın poyrazı ne ise sen yine osun, neylesen, netsen hep osun!

Ey obaların ve tezgâhların çocuğu, ey tezekler kepekler ve kağnılar diyarının aksaçlısı, senin için dünya dönse de bir dönmese de Yiyen onlar, yediren sen, geyen onlar, geydiren sen.. Eğlenen, okuyan ve dünyayı tanıyan onlar, masraflarını ödeyen sen! Ve sen, bir mağara adamı kadar yoksul, bir yetim tarlası gibi bakımsız olduğun halde onlar, utanmayı, arlanmayı bir yana koyup, namına kasideler yazmakta, ve sana bir put gibi tapmakta birbirlerile rekabete girişmişlerdir.. Kavgaları, döğüşleri, seni paylaşmak için dir, kurtarmak için değil.. Sana olan her kaside bir tuzaktır, her ibadette bir hasis maksat vardır.

Sen ey ilk ev orta çağların kölesi, bu atom çağının da sana getirdiği müjde, köleliğin daha bir uzunca müddet uzatılmış olduğundan ibarettir.

Ve onlar, irfanları, iz'anlarile müftehir... onlar, pek yakında ve kuş tüyü yalaklarında senin hali pürmelâline yeni kasideler yazmak lûtfunda bulunacaklardır. Ve gün gelecek bu Hamiyetleri, bu gayretlerile övünüp sana kâşaneleri önünde davul, zurna çaldıracaklardır, çünkü onların:

«Bir utanmaz yüz, yaşarmaz göz bütün sermayesi.»

Sen ey, baht volkanının ateş lâvlarına göğüs geren nesillerin çocuğu ve ey benim vicdanımın, şuurumun, ilham enerji kaynağı, unutma ki, sen, Okyanuslara atılmış bir kazazedesin. Hayat ve kurtuluş ümitlerin yalnız kendi pazularında ve nasırlı ayaklarında tolanmıştır. Ne bizlerden, ne onlardan hiç bir şey bekleme. Okyanus kıyılarına çarpan rüzgârların nağmeleri senin kurtuluş destanlarının ilk mısralarıdır!..

Muasır Kapitalizmin Ekonomik ve S

Le Presse de France'dan tercüme edilen Karl Renner tarafından yazılmış ve dünya Makaleyi «GÜN» okuyucularını Avrupanı lendirmek üzere d

Kant'ın tenkidî felsefesi bir buçuk asırdan fazla ihtiyarlamış, bir çok felsefe sistemleri onu takip etmiş ve meşhur olmuşlardır. Fakat büyük filozofun eseri ne unutulmuş, ne de kaybolmuştur, ve yeni ekoller, zaman zaman, onun bize bıraktığı hazinelerden yeni bilgiler çekmeğe devam etmişlerdir.

Üç nesil ihtiyarlamasına rağmen Kantın eserinden bize daha yakın olan Karl Marks'ın eseri yine bu ölmezlerdendir. Tarih felsefesi bakımından Marks'ın eseri çabuk değişmelere tâbidir; zira neslimizin tarihi inkılâpça o kadar engindir ki, zamanımızın bir senesini, eğer bu ikinci dünya harbinin hesapsız felâketleri göz önüne getirilirse, on seneden hattâ eski zamanların bir asrından fazla bir yenilik ortaya çıkarıyor. Bundan şu çıkıyor ki, Marksın ve o zamanın sosyal devri için hükmettiği pratik neticelerinin bugün kıymetli olması, bu neticelerin kazanıldığı metodun bütün kıymetini muhafaza ettiğinden ve analiz vasıtası ve devrimizce rehber olarak kat'î bir değeri olduğudur.

Marksın materyalizm istoriği, sınıf mücadelesini tarihî oluşun esası olarak kabul eder. Bütün sosyoloğların büyük ekseriyetinin kapalı kemkümlü gene, hattâ samimî olmayan bir şekil altında ideolojik âmiller önünde cambazlık ederek ifade ettiklerini biz Marksitler basit olarak söyliyelim. Fakat metodumuz ilk evvel şu sualleri bize sormağı cebrediyor. Sınıflar değişti mi?

«İş - sermaye» kavgası esası; «Burjuvazi - proleterya» kavgası bugün ne haldedir? Ve devlete gelince üzerine kurulduğu ekonomik temelin maruz kaldığu bünye değişikliğine muvazi tadile uğradı mı? Bütün bu değişikliklerin programımıza ve tabyemize cebrettiği tadiller nelerdir?

Bütün bu mevzuları bitirmek için büyük ciltler gerekecek. Onun için burada bazı parça işaretlerle iktifa edeceğiz.

KAPİTAL ve KAPİTALİST

Kapitalist (tâbirin ifade ettiği en geniş mânada) istihsal vasıtalarının hâkimidir. Onun işi, şahsen bu istihsal vasıtalarını harekete getirmek ve işin gidişini idare etmek ve bundan ötürü husule gelen pluvalue'yi bir kısmı şahsî iştihlâkine, bir kısmı da teşebbüsün büyümesine tahsis edilen (şahsî biriktirme) plusvalue'yi kasasına atmaktan ibarettir.

Bu nevi kapitalistlerden ve bu cins kapitallerden bugün hâlâ göz alıcı bir miktar bulunmaktadır; fakat zamanımız için tipik, şimdiki tekâmül için miyar olmaktan kalmışlardır. Bugün sınaî, ticarî ve malî müesseselerden ve iktisadî işletmelerinden bahsedilmekte ve bu müessesere sahip insan veya insanlar meselesi tamamile ikinci derecede bulunmaktadır. Bir fabrika faaliyetine ve hiç bir suretle bir sahip değiştirmeyi hissetmemesi ancak bir miras neticesi veyahut anonim şirketi haline inkılâp etmesiledir. Teşebbüsün günlük faaliyetinde işçinin mal sahibine tesadüf etmesi nadirdir.

Biz «kapitalistin» bir çok insanların şuurunda silindiği bir kapital karşısında bulunuyoruz.

Bir nesil oluyor, sendikalist «kendi» kapitalistinin karşısında umumî nizamında bulunuyor; bugün bu neslin bir anonim şirkete işi düşmüştür. Ne geçti? Yarım asırlık bir ekonomik tekâmül, sermayenin fonksiyonlarını ayırdeder.

İstihsal teşebbüsünün genişlemesi, istihsalin artması, iş verenin devamı, işçi-

---

Küçük Ansiklopedi

ANARŞİZM: Küçük burjuva siyası cereyanı. Başlıca mümessilleri. Prudhon, Baconin, Kropotkindir. Anarşizmin karakteristik tarafları şunlardır: Hükûmet sistemini red, disiplinli çalışma sistemini inkâr. Ferdi teröre taraftar olan Anarşizm bu suretle bütün içtimai inkilâp hareketlerini baltalayan bir düşünüş ve hareket tarzıdır.

TREDÜNYONİZM: 1824 senesinden beri İngilterede amele teşkilâtını temsil eden nazari - yedir. Sınıf mücadelesini yalnız iktisadi cephede yürüttüğü için işçi hareketini insiyaki gidişe bırakır. Bu suretle de uyuşturucu siyaseti ile opurtunist olarak tanınır.

ANTAGONİZM: Biribirlerile barışmalarına imkân olmayan tezatlar.. Cemiyet içinde devamlı mücadele halinde bulunan menfaat zıddiyetleri.

İKTİSADİ TEMEL: İstihsal vasıtalarının üzerinde karşılıklı meydana gelen münasebetler; bu münasebetler dolayısile husule gelen hukuk ve siyaset üstyapıyı teşkil eder.

KOLLEKTİVİZM: İçtimai meselenin hallini, bütün istihsal vasıtalarını umumun müşterek malı haline getirmekle mümkün gören sistem. Karl Marx Kollektivizmin müessilerindendir. Kollektivizmi kabul edenler kapitalist devri şu suretle tahlil ediyorlar: istihsal vasıtaları küçük ellerden yavaş yavaş adedi mahdud birkaç ele geçmek suretile tek elde toplanma hadisesini yaratıyor. Bir gün ihtilâl yolu ile ilga edilmiş olan eski arazi feodalitesi bu mali, ticari ve sınai (toplan-

...osyal Bünyesi

Yazan : Dr. Karl Renner

...bu yazı, Avusturya Cumhurbaşkanı Dr. ...kültür çevrelerinde alâka uyandırmıştır. ... yeni sosyal ve kültürel sistemiyle ilgi... ...ilimize çevirdik.

...nin azamî verimile alâkadar bir teknik direktör tarafından idare edilir. Ücretlerin artışına hiç de düşman değildir; ve gelirliği bir imperatif categorik olarak saymaz. Böyle bir vaziyet işçiye daha çok güzel gelir.

Bu teknik direktörün yanında olan ticarî bir direktör her şeyden evvel bir gelirliğe bağlıdır: Aşağı ücretler ve maddî menfaatler, gelirliğin iniş ve çıkışına göre, istihsalin genişlemesine veya daralmasına ve hatta bazı usullerde işin tamamile durdurulmasına, işçilerin hoşuna gitmiyebilecek bütün şeylere hüküm verir ve nihayet, sermaye bulmak, kredi ile meşgul olmak, kârların kıymetlenmesine bakmakla meşgul malî direktör vardır; işin sa sî kalmağa mecbur olup olmaması veyahut birleşmelere ve tertiplere tevessül olunup olunmaması, kartellere iştirak edilip edilmemesi veyahut bir tröst içinde eriyip erimemesine hüküm verecek odur. Mal sahibini mülkünü bizzat emrinde bulundurmak külfetinden kurtarır. Onun faaliyeti, işçiye şüpheli ve tehlikeli görünür.

Büyük teşebbüslerde umumî bir direktör bu üç esaslı memurun faliyetlerini âhenkleştirmeğe gayret eder.

Böylece sermayenin sahibi, bütün sermayedar fonksiyonlarını, bir kişiye devretmek üzere kurtulur. Kendi payını senelik safi kâr içinden almağa devam eder; bu işçiye tamamile mânasız ve lüzumsuz gelen bir fonksiyon böylece bir ekonomik ve kırtasiyecilik bugün fiiliyatta milletin başlıca servetlerine konuyor. Hattâ bu kırtasiyeciliği zamanımızın hakikî idare edici sınıfı olarak, kralı tahtından indirmeğe hazırlanan ana kraliçe gibi kabul eden nazariyeciler bile vardır.

Bu ekonomik kırtasiyecilik nereden geliyor. Bir çok teknik ve yüksek ve orta ticaret meteplerinin ekseriyeti memleketlerde kuruluşun tarihleri aransın, bu kuruluşun bir asırdanberi elde etiği genişlik ve iktisadî hayatın içine her sene attığı diplomalılar bilinsin. Umumî heyetile bu mektepler geçen asrın ortalarına doğru ehemmiyetsizdiler. O zamandanberi bütün diğer tedris şubeleri üzerinde görünür bir ilerleme elde etmişlerdir. Tek tek şahıslar, içtimaî bir sınıf olmuşlardır. Geniş bir temel - genç müstahdemler - üzerine oturan ve tepesinde endüstri şovalyelerinin ve spekülâsyon sergüzeştçilerinin çırpındığı bir silsile ile darlaşan içtimaî sınıf!

«Şahane» bir tüccar ve «dâhi» yeni sanayi öncüleri ne oldular? Biri ve öteki.. Krupp'lar ve Ford'lar gibi, kapitalizmin kahramanlık devrinin asîl nümuneleri idi. Şimdi de bu fonksiyonu yapan kapitalistler var mıdır?

Yeni bir keşfeden, teknik, ticarî ve malî bütün unsurları zihninde tasarlayan, tertipliyen ve onlardan bir realite yapmak kudretini duyan umumiyet itibarile sermayesiz bir dâhi, teşebbüs etme imkânsızlığında bir dâhi müteşebbistir.

Yeninin meydana çıkarılması, yeni maddelerin, yeni enerji menbalarının keşfini insan umumî kaide olarak aç kâşiflere borçludur.

Vaktile kapitalist tarafından yapılan keşfetme fonksiyonu bugün «kapitalsiz»ler tarafından doldurulmaktadır. Kapitalin tarihî vazifesi ikmal edilmiştir. Dâhileri - müteşebbis ve kâşif - tutuyorlar ve onlara ücret veriyorlar; ve hakikatte şudur ki, bu ücret çok zaman oldukça yüksektir.

---

ma)nın yekdiğerine muvazi surette vukuu ile yeniden tesis edilmiş ve esaret devrine yeniden dönülmüş olacaktır. Diğer taraftan modern sanayii münferit istihsale sevk etmek gayritabii bir irticadır. Bu itibarla Karl Marx'tan sonra gelen Kollektivistlerce menfaatleri telif edici yegâne çare «mülkiyet üzerindeki bugünkü vaziyeti muhafaza ederek bundan sonra bu mülkiyete ilâve edilecek şeyler üzerinde kollektivizmi ilân etmektir.» diyorlar. Aynı zamanda tamamen şahsi olan yani ona sahip olunca hususi bir kıymeti olan mülkiyetlerde umumi iştirak haricinde tutulmalıdır. Binnetice Marx'a göre başkalarının emeğinin istismarından meydana gelen şey yani kapital artık tarihe karışmış olacaktır. Yalnız hürriyet namına bir tehlike teşkil eden şey hususi istihsal vasıtalarının (maden, fabrika, çiftlik, v.s) istimlâkidir. Buna sahip olanlar, olmayanlar tarafından kuvvet tarikile gasbolunacaktır. Binaenaleyh yalnız bu hususi istihsal vasıtaları kollektivizm ile ölüme mahkûm edilecektir. Kollektivizmi başarma yolları ve çareleri eşyanın tabii zaruretlerine göre değişmektedir. Kapital, kozmopolit, elâstiki ve seyyal bir mahiyet arzettiği için bütün dünyanın her tarafında mücadele etmek bütün memleketler işçileri arasında beynelmilel bir ittihat vücude getirmek lâzımdır. Bundan sonra kapiyalist mülkiyetleri müşterek mülkiyet haline getirmek meselesi milletlerin siyasi vaziyetlerine bağlıdır. Binaenaleyh sınıf halinde toplanmış vasıtalarla iktidar mevkiini ele geçirmektir. Son çare ise şiddetli bir ihtilâl yapmaktır. Kollektivistler bunu tekâmülün nihai bir safhası olarak kabul etmektedirler.

* *

Haftanın hicvi

Denge-i-mühlik

Doğan RUŞENAY

Çok yüksek mühendis - müteahhitler olduğu gibi yüksek - filozoflar da vardır. Geçenlerde bunlardan birine Bayazıtta rastladım. Cami-i şerifin önünden geçiyordum. Kubbe, kemer ve sütunlardan ibaret b ü t ü n 'ün tabiî bir parçası olarak dikilmiş, - Hipopotam'ın kendi muhitine her hususta intibak etmesi gibi - kubbeler, kemerler ve sütunlar iklimile kaynaşmıştır. Onu pek az görmüşlüğüm vardı, başka zaman görseydim, tanıyamazdım, fakat o anda, içinde bulunduğu «Geştalt» sayesinde mübareği derhal tanıdım!..

Hipopotam kendi fizik muhitile intibak halinde bulunur. Tanıyıverdiğim yüksek - filozof'un osyalliğini inkâr edecek değilim. O, şüphesiz sosyal bir hipopotamdır.

Durkheimin nazariyelerile yeşeren bir tarlada büyüdüğü için cemiyetin minarelerin tepesinde kurulmuş bir muvazene olduğuna inanır. Durkheim ve onun Türkiyedeki merhum acentası «Cemiyetin temeli dindir» demiyorlar mı? Bizim yüksek - filozof'un minarelerle ülfeti yalnız teorik sebeplere dayanmayıp çok sağlam pratik - müşahhas sebeplere de dayanır.

Onun minare hayranlığı boyunun kısalığından doğmuş bir aşağılık (kendi tâbirlerile yükseklik) kompleksinden kuvvet almaktadır. Böylece yüksek - filozof: boyun minare-i- şerifle - Baltacıoğlunu aksine - yarışamasa bile telifat-ı-ahlâkiyem elbette yarışır. Ama, hâşa, sümme hâşa geçmez.» demek ister.

Evet, cemiyet /minarelerin tepesinde kurulmuş bir denge-i- mühliktir.. Muvazeneyi bozarım korkusiyle çok yüksek-filozof bir müddet ne sağa ne sola kaçmayıp tam orta yerde durmak için ayaklarına kalın çiviler vurdurdu. Ne hikmettir bilinmez, yüksek - filozom maddî, mânevî bütün cehitlerine rağmen günün birinde kendini daha bir çok «yükseklerle» beraber tahtaravalli'nin sağ ucuna yerleşmiş buldu.. Kendisine arkadaşlık edenler 20-25 yıllık oldukları için Fransız, İngiliz burjuvalarından taklit ettikleri her şey evlerinde, üstbaşlarında sırıtıp duran sonradan görme kimselerdi. Garplı benzerleri dünyanın her tarafında ufka yaklaşırken onlar yumurtadan vaktinden çok sonra çıkmış acayip piliçler gibi sıska ve tüysüz hallerile koca bir tavuğun peşinde dünyanın patırdısını koparıyorlardı. Bizim yüksek - filozom Avrupa mistisizmi denilen tovuğun altında tıpkı öteki arkadaşları gibi yumurtadan jok geç çıkmış sıska, tüysüz bir felesofî piliçtir.

Tabiat garibesi piliçler ağır basalım diye - yanlarına imam, müezzin, kayyum ve şeyhleri alarak - tahtaravallinin sağ ucunda toplanınca korkunç bir tehlike

(Lütfen sayfayı çeviriniz)

Demokrat Sanatkârlar

Tevfik Fikret

Demokrat büyük sanatkârlar serisine yerli bir sima ile başlamağa karar verince evvelâ Fikreti düşünmemek mümkün müdür? Demokrat sanatkârı halkın anlıyacağı lisanla ve halka göre yazan mânasına alınca Fikreti demokrat saymak belki doğru değildir. Fakat halkın o günkü fikrî seviyesinin hazım kabiliyetine rağmen halk menfaati için harekete gelen bir adam diye düşündüğümüz zaman Fikretin tam bir tavsifini yapmış oluruz.

Evvelâ kısaca hayatını yazalım: 1282 kışında doğmuş 1331 ağustosunda ölmüştür. Tahsilini Galatasarayda yapmış, öğrendiği Fransızca ile garp âlemile temasa gelmiş, ve oradan aldığı ilhamları bir tekke sırrı gibi yalnız beş on kafadar arasında paylaşmakla kalmıyarak bunları bütün münevverlere aşılamağa çalışmıştır.

Fikret evvelâ hariciye kaleminde, sonra öğretmenlikte bulunmuş, bir aralık Galatasaray müdürlüğü etmiş, nihayet Maarif Nazırı Emrullah Efendi ile geçinemediğinden Galatasaraydan ayrılmış ve tekrar evvelce öğretmenliğinde bulunduğu Rober Kolleje kat'î olarak girmiştir.

Fikret memleketimizde lâyık olduğu şekilde anlaşılmamış bir adamdır. Bundan altmış sene evvel yazmağa başladığı inkılâpçı şiirleri hazmedilmemiş, geri muhitlerin husumetini celbetmiştir. İstibdat idaresine karşı en gür sesile bağıran Fikretin şiirleri elden ele dolaşmış ve bir çok gönülerde yeni bir imanın ateşini yakmıştır. Meşrutiyetin ilânına candan sevinen büyük şair, biraz sonra bu yeni inkılâpçıların da istibdada kaçtığını görünce onlara da ateş püskürmeğe başlamıştır. İstibdada karşı yazdığı:

Zulmun topu var, güllesi var, kal'ası varsa
Hakkın da bükülmez kolu, dönmez yüzü vardır.
Göz yumma güneşten, ne kadar nuru kararsa,
Sönmez ebedî, her gecenin gündüzü vardır.

kıt'ası, her devrin ve her neslin daha ileriye iştiyak duyan genç ve münevver inkılâpçıları için bir heyecan ve ümit menbaıdır.

Fikret hâlâ bir münakaşa mevzuudur: Kimi ileri ve inkılâpçı fikirlerini hazmedemez, kimi insancılığını kabul edemez, kimi vatanperverliğini anlamak iktidarında değildir. Edebî mahkemeler kurup hakkında karakuşî hükümler verirler. Halbuki Fikret bugünkü fikir ve itikat hürriyetinin adedi birkaçı geçmiyen mübeşşirlerinden en tesirlisidir. Hâlâ bugün dahi hoş görülmiyen fikirleri varsa bunlar kendisini yarının adamı saymak için en kuvvetli delillerdir. Fikret içinde yaşadığı koyu karanlıklarda hep gençliğe seslenmiş, hep onlara ümit bağlamıştır. Onun hitap ettiği gençlik şüphesiz bugünün olgun çağdaki insanları olmuşlardır. Fakat Fikret o kadar büyüktür ki, onun yüksek insanlık davalarını birkaç gençlik nesli ancak başarabilecektir. Bu itibarla Fikret bugünkü gençliğe de yarınki gençliğe de hitap eden bir şairimizdir.

Her nevi dar düşünceyi reddeden Fikret ilme büyük hürmet duyuyor ve her kurtuluşu ondan bekliyordu. İnsanların gözünü açacak tarafsız bir ilim zihniyeti en büyük hedefi idi. İlmin rolünü anlatmak için:

«Düşmek etrafı görmemektendir»

diyor ve imanını şöyle ilân ediyordu:

«Bir gün yapacak fen şu siyah toprağı altın,
Her şey olacak kudreti irfanla inandım.»

---

meydana çıktı: Denge öyle bir bozuluş bozuldu ki, yüksek makamlardan «iğrenç kara toprağa» düşüp parçalanmak korkusu efendileri çıldırttı. Öte tarafta, dengenin bozulmasile - hafif oldukları için - yükseliverenlere, toprağa inmek için can atan ve bundan korkmak şöyle dursun, aksine sevinenlere seslenmekten başka çare kalmamıştı: «Haydi dostlar biraz ağır basın hele, artık biz de sizdeniz» diye yalvardılar. Ötekiler minare tepesinde tahtaravalli kurmak devrinin geçtiğini, tahtaravallinin ancak toprakta kurulabileceğini bilen kimselerdir. Düşüş hâdisesine göre hazırlanmış, bir an önce toprağa basmak istiyorlardı. İş artık olacağına varsın diye piliçlere şöyle cevap verdiler: Siz bizden olacağınıza biz sizden olalım, yıllardır bunun için uğraşmıyor muydunuz, işte biz de sözünüzü artık kabul ediyoruz.» Bu cevaptan sonra piliçler sağa doğru doğru yürüyüverdiler, Denge-i-mühlik tam oldu.

Mümkün mü?

Mümkün mü can kardeşim, mümkün mü içlenmemek
Yağmur atmağa başlayınca şöyle inceden inceden?
Bilmem nedir, ne vardır koynunda bu akşamın.
Mevsim sonbahar, ağaçlar yeşilden sarıya dönmüş
Saat yedi sularında, caddeler cıvıl cıvıl insan.
Mümkün mü can kardeşim, mümkün mü içlenmemek,
Dertlerimiz varken târife sığmaz,
Saadetten nasipsiz insanlar yaşarken,
Mümkün mü yârin, serv- endamına siir söylemek?

Elden ne gelir, hem ağlamak kifayet etmez,
Ne kadar cömert olsa gönül bir şeyimiz yok ki verelim,
Sizi ancak mısralarımız teselli edecek
Şehrin kenar semtlerinde oturan insanlar.
Mümkün mü can kardeşim, mümkün mü içlenmemek
Düşündüğümüz andan itibaren
Sokaklar, sokaklar dolusu kimsesiz çocuğu.
Evet! Ben de şairim bahsetmek isterim saadetten,
Ama neyliyeyim bir türlü dilim varmıyor:
Aç karnına, aç karnına türkü söylemeğe.

A. İ. BETEROGLU

Köy odasında

Derlenir, toplanır akşam olunca
Köylü erkekleri köy odasında
Köşeler, bucaklar halkla dolunca
Laflar çifteleşir köy odasında

Tazının koşuşu, tavşan kaçışı,
Tilkinin kümese gizli akışı
Kurtların birleşip köye dalışı
Ballanır, dallanır köy odasında

Ahmedin öküzü, Alinin tayı,
Mehmedin dayısı dayımı dayı,
Hasanın güttüğü koyunun sayı
Söylenir, sayılır köy odasında.

Bekçinin kesimi, imam çıkışı,
Muhtarın rastgele para atışı,
Kolcunun bütün kış issiz yatışı,
Elenir, belenir köy odasında...

Moskofla Alaman düştü çıkmaza,
Japonda son sözü aldı ağıza,
İngiliz çöllerde bindi yağıza,
Tebliğler neşrolur köy odasında.

Bu yıl da buğdayda artık gidiyor,
Şekerle tütünde onu güdüyor,
Memurun maaşı hapı yutuyor,
Devalar aranır köy odasında.

Yirmi yedililer terhis edilmis,
Türklere emin ol güven denilmis,
Ordunun kuvveti yaman bilinmis,
Siyaset demlenir köy odasında..

Kâmil Bozdağ

Suçlar Üzerine İncelemeler

3

Esat Âdil Müstecaplıoğlu tarafından hazırlanan ve resmî rakkam ve kaynaklara dayanan aşağıdaki tahliller Türkiyede işlenen suçlar hakkında okuyucularımıza oldukça esaslı bilgiler verecektir.

Köylerde işlenen suçlarla şehirlerde işlenen suçlar arasında bir çok katagorik farklar vardır. Bunun sebeblerini köylülerle şehirlilerin tabi oldukları iktisadî ve içtimaî şartlarda aramak lâzımdır.

Köylerde siyasi mahiyetteki suçlara hemen hemen hiç rastlanmaz umumiyetle emekte oldukları başlıca suçlar şunlardır: Meskene tecavüz, vazifede ihmal, vazifeyi süiistimal (muhtarlar ve bekciler) rüşvet verme, emre muhalefet, muhtar ve bekciye hakaret, suç tasnii, başkası namına hapse girmek, iftira, yalan yere şehadet, yalan yere yemin, cürme yataklık, kendiliğinden hak alma, kasden yangın çıkartmak, cebren ırza geçmek, kızlık bozmak, kız ve kadın kaçırmak, zina, nesebi gizlemek, adam öldürmek, yaralamak, söğmek, döğmek hırsızlık, yağma ve yol kesmek, emniyeti süiistimal, başkasının mülküne tecavüz, tahrip ve izrar, silâh ve pıçak taşımak v. s.

Bunlardan başka, kaçakcılık, buğday koruma, nüfus, tütün, orman kanun ve nizamnamelerine muhalefet.

Köylüler suçları umumiyetle aşağıdaki sebeb ve saiklerle işlerler:

Kavga ve münakaşa, sarhoşluk, kan gütme, kin husumet, mal ve mülkihtilafları, miras ihtilafları, kadın ve aile ihtilafları, köy politikasının doğurduğu şahıs veya zümre ihtilafları, para hırsı, zina, müdafai nefs v. s.

Bu saiklerin doğurduğu suçlar her yıl köylerde çok sayıda insan zayiatına sebebiyet vermektedir. Köylerdeki suçlar ekseriyetle sopa, balta, büyük taş, çifte, tabanca, kama gibi vasıtalarla işlenir. Fakat bunların içinde en çok ruhsatiyeli av silâhları ve balta gibi aletler kullanılmaktadır. Öldürülen cesedi yakmak ve parçalamak, suda boğmak gibi hadiselere de sık sık rastlanır.

Çocuk suçlarına gelince, şehirlerde çocukların işlemekte oldukları hırsızlık ve yankesecilik suçlarına mukabil köy çocukları daha ziyade livata, kızlık bozma kan gütme sebebile adam öldürme, yaralama suçlarını işliyorlar.

1942 yılında mahkûm edilmiş olanların medenî hallerine göre ayrılışı şöyledir:

İşlenen suçlar	mahkûm sayısı
Evli	66183
Bekâr	25583
Dul, boşanmış	2484
Meçhul	627

1942 yılı mahkûmlarının yaşa göre ayrılışı şöyledir:

12 - 15 yaş	3313
16 - 18 yaş	9451
19 - 21 yaş	6675
22 - 29 yaş	15682
30 - 39 yaş	30664
40 - 49 yaş	17375
50 - 59 yaş	6800
60 - 64 yaş	2022
65 den yukarı	1511
yaşı meçhul	1384

1942 yılı mahkûmlarının mesleklere göre ayrılışı:

Ziraat	48785
Sanayi ve küçük sanatlar	15554
Ticaret	10667
Münakâlat	2266
Umumi hizmetler, serbest meslekler	4550
Ev iktisadiyatı, şahsî hizmetler	6350
İşsiz ve mesleksiz	6705

1942 yılında hüküm giymiş olan 94877 mahkûmun 50942 si ceza kanununa, 43933 ü ise sair kanunlara göre suç işlemişlerdir.

Ceza kanuna göre suç işlemiş olanların suç nevileri şöyledir:

Devletin arsıulusal şahsiyetine karşı	10
Devlet kuvvetleri aleyhine	92
Din hürriyeti aleyhine	2
Şahıs hürriyeti aleyhine	482
Mesken masuniyeti	692
Sırrın masuniyeti	9
İş ve çalışma hürriyeti	2
Zimmet ve ihtilâs	140
İrtikâp	37
Rüşvet	369
Memuriyeti suiistimal	1322
Memurun halka fena muamelesi	274
Kendine memur süsü verme	274
Hükûmete karşı şiddet ve mukavemet, kanunlara karşı gelme	438
Resmî sıfat taşıyanlar aleyhinde suçlar	1800
Mühür bozma, hükûmet muhafazasındaki eşyayı çalmak	83
Memurlara intisap iddiasile menfaat temin etmek	15
Kanunen yapılması gereken bir hizmetten kaçınmak	10
Suç uydurmak ve resmî mercileri alıamak	46
İftira	152
Yalan şahitliği ve yalan yere yemin	165
Suç işliyenleri saklamak ve suç delilerini yoketmek	28
Ceza ve tevkif yerinden firar ve firara tavassut	379
Kendiliğinden hak alma	169
Suç işlemiye tahrik	7
Suç işlemek için cemiyet kurma	2
Para ve kıymetli damgalarda sahtekârlık	47
Resmî mühür ve damgaları taklit	11
Evrakta sahtekârlık	163
Nüfus, hüviyet, pasaport, şehadetname, beyannamelerde sahtekârlık	223
Ticarete, müzayedeye hile ve fesat karıştırmak	57
Yangın, su baskını vesavir tehlikelere müteallik suçlar	501
Nakil ve muhabere vasıtaları aleyhine suçlar	9
Yenecek, içilecek şeylere müteallik suçlar	547
Cebren ırza geçme, küçükleri baştan çıkarma	936
Kız, kadın, erkek kaçırmak	1440
Fuhşa tahrik	48
Zina	1742
Nesep suçları	5
Adam öldürmek	1728
Yaralama, dövme vesair müesir fiiller	13592
Irkın bütünlüğü ve sağlığı aleyhindeki suçlar	8
Çocukları, kendilerini idare edemiyenleri kendi haline bırakmak	30
Fena muamele	13
Hakaret ve sövme	3991
Hırsızlık	9340
Yol kesmek, adamkaldırmak	119
Dolandırıcılık ve iflâs	300
Emniyeti suiistimal	417
Eşyayi cürmiyeyi satın almak ve saklamak	333
Hakkı olmıyan yere teavcüz	51
Halkı ızrar	884
Salâhiyettar mercilerin emirlerine itaatsizlik	1976
Ruhsatsız temaa vşe umuma mahsus yerler açmak	55
Dilencilik	220
Halkı rahatsız eden haller	61
Silâh ve patlayıcı maddelere ait suçlar	2134
Öteberi atmak	2
Delillerin muhafazasında ihmal	4
Araba ve hayvanların idare ve muhafazasında kusur	162
Halkı tehlikeye düşürecek sair kabahatler	208
Kumar	1223
Sarhoşluk	1447
Edebe muhalif hareketler	16
Hayvanlara kötü muamele	9
Kendinin olduğu isat olunamıyan eşyayı taşımak	10

* *

Fikir Otarşişi

Kökleri kazınmakta olan Alman faşizminin, aşırı bir egoizma'dan mülhem olan nazariyelerinden biri de ilimi otarşisi idi. Onlara göre Alman medeniyeti hatâ dünya medeniyeti Cermen kanından doğmuştur. Beşeriyetin müşterek mahsulü olan medeniyet, hiç bir milletin kanına inhisar ettirilemez.

Bilâkis her millet sosyolojik tekâmülüne göre diğer milletin tekâmülünü destekemiştir.

Kitlelerin hakikî menfaatlerini, insanlık ideolojisini, ihtilâllerin altın düsturu oan Hürriyet - Adalet ve Müsavat'ı aksettirmeyen nazariyeler daima, bunları yumurtlayan kafalara bir kurşun olmaktan ileri gidemiyecektir.

Faşizmin, sarsılmazlığına, ebedîliğine iman ettiği bütün nazariyeler bu harpte milyonlarca meskenin mezar olmasına, on milyonlarca masumun hastalık, sefalet, ahlâksızlık ve açlık bataklığına vahşice itilmesine sebep olmuştur. Fakat tekâmül, ilim ve realiteler, bu katil nazariyeleri kurşuna dizmiştir.

***

Yazıktır ki, faşizmin en cani düsturları, hakikat cevherinden en mahrum esasları, hâlâ, münevverlerimizden bir çoklarında sığınabilecek, zehirli tohumlarını istikbale serpebilecek zemin bulabilmektedir. Daha acı tarafı şudur ki, bu efendilerin arasında hakikaten namuslu, temiz heyecanlı ve çalışkan insanlar da bulunmaktadır. Bu efendiler hakikat yoluna çekilmezlerse daima menfileşen bir kuvvet olarak cemiyetin tekâmülünü baltalayacaklar, bîhaber olarak mukaddes âmme haklarını çiğneyeceklerdir. Herhangi bir hâdise hakkında, müsbet ve adilâne bir karara vasıl olmak için, bu hâdise hususunda evvelce edindiğimiz kanaatlerden, bilhassa hissiyat ve temennilerimizden, nefret ve teveccühlerimizden tecerrüt etmek ilk ve en büyük şarttır. İdeal olan şekil hâdiseden mutlak olarak tecerrüt edebilmektir. Bu ilk ve en büyük şartın, bilhassa ruhumuzla sıkı sıkıya bağlı bulunan içtimaî meselelere tatbikinin ne kadar zarur' ve ne kadar ehemmiyetli olduğu âşikârdır. Halbuki bir çokları bunun lzumunu dahiü anlamamakta veya sıkı sıkıya yapışmış oldukları kanaatlara, mukaddes intikam duygularına, his ve temennilerine daha da sıkıya yapışarak irticaın en hazin şekline yuvarlanmaktadırlar.

Artık, kafaları sıkan bu paslı taassup çemberini parçalamak, karanlıklar içinde gittikçe çürüyen ve zehirlenen kafalara ışık vermek lâzım. Dimağların hürriyet unsurunu sülük gibi emen şu fikir otarşisi illetini söküp atmak lâzım.

Artık, insanların ıstıraplarını, felâketlerini hazırlayan zümrenin, ekseriyet değil, ekalliyet olduğunu, damlayan altın terlerinin ve yorulan kafaarın çaınmamasını taep etmenin, bir vicdansızlık değil sosyal adaletin tâ kendisi olduğunu kabul etmek lâzım. Artık, teşebbüs hürriyetinin fazilet, merhamet ve sosyal adalet sahasındaki muazzam boşluğunu, şaheser gafletini körmek ve yardım, merhamet dilenenleri, yağlı teşebbüs hürriyeti göbeğinin gölgesine itenlerin kirli içlerini dışına çevirmek, bunların ileri fikirlere neden bu derece düşman olduklarının sebebini tesadüflerde değil hırs ve menfaatlerde aramak lâzım.

G. F.

"Türk Hicvi tarihi,, nden örnekler

EDHEM

«19 uncu yüz yıl»

Vasfedeyim başa gelen halleri
Yoktan bu dünyaya eyledim süvar
Hak hacil etmesin biraderleri

İşidip Kırşehir ayağa kalktı
Arapsun familyası ziller taktı
Köse kiliseye akça mum yaktı
Putlara vâdetmişler setarileri

Ankaradan azgın bir müdür çıktı
Çok yalan yükletmiş getirip yıktı
Sandık kaldırmaya bir dellâl çıktı
Sevkettiler başına ehalileri

Dediler bu müdür hünkârın nesi?
Gördü ahaliyi sıçradı fesi
Çok sopalar yedi sıdı ensesi
Acele firar etmiş ol geceleri

Acele Kırşehirden bir paşa kalktı
Gelip ahaliye kancayı taktı
Gördü ahaliyi kanat bıraktı
Şaşa kaldı yanda zaptiyeleri.

Darılıp bizlere bak tele ..itti
Babayı bizleri ifade etti
Bizi vurmaklığa emir getirdi
Semadan geliyor cephaneleri.

İşidip Şevki de duydu bu sözü
Korkmaz bir valdenin karardı gözü
O anda topladı başına bizi
Teskin etti orada ahalileri.

Müessisi:
Esat Adil Müstecaplıoğlu
İmtiyaz sahibi ve mesul müdürü:
Hasan Tanrıkut
Abone: Yıllığı 800, 6 aylığı 400
3 aylığı 200 kuruştur
Dizildiği yer: Stad MATBAASI
Basıldığı yer: BERKSOY BASIMEVİ

Hikâye •• Teber Çeliğin Karısı...

Yazan: ORHAN KEMAL

Beton amelesi Teber Çelik, inşaattan geldiği sıra karısı Seyran eşikte oturmuş, yüzü avuçları içinde, kocasını bekliyor-du.. Ev bir gözden ibaretti, damı saz örtülüydü, kerpiç duvarlar dışarı dışarı kanburlaşmışlardı...

Teber Çelik karısının yanına gelince sordu:

— Ne oturuyon gız?

Seyran başını kaldırdı:

— Heeeç...

Kalktı, kocasına yol verdi, bastıkça gıcırdayan üç basamaklı merdiveni çıktılar. Teber Çelik odanın ortasında durdu, tembel tembel gerinirken elini mintanının altına sokup kaşındı.

— Gannım da bi aç ki...

Seyran:

— Benim de, dedi, burgul ne getirmedin ki a hey...

Adam omuz silkti:

— Pere almadık daha...

Kadın inanmadı:

— Heye, almadınız.. Herkeş aldıda...

Beriki kızdı:

— Almadık dedik.. Dini pohlu ketip boldurayı yapmamış..

— Hep yalan..

Teber Çelik öfkelendi:

— Almadık dedik gız.. Aldık aldık, almadık almadık...

Seyran yumruklarını beline dayayıp sordu:

— Herkeş aldı da ketip bir seni mi godu?

— Gız dininden, imanından çekdirin ha.. Almadık işte...

Kadın üsteledi:

— İmnenin Alisi ne hep almışlar ta...

Adam hırsla soludu. Kirli cam geçirilmiş bir oyuktan ibaret «pencere» den vuran hafif ışık yüzünü aydınlatıyordu: Kara, kuru bir yüz.

— Belle ki aldık, n'olacak?.. Diye kadının üstüne yürüdü.

Kadın ürktü:

— Heç ağam yani aldıysan burgul ne alak da aş idek diyecedim..

Adam öfkesini zapta çalışırmış gibi davranarak merdivene yürürken homurdandı:

— Dinini imanını...... avradı!

İndi gitti.

...

Seyran, odanın karanlığında, sırtı duvara dayalı kalakaldı. Sonra birden aklına bir şey gelmiş gibi merdivenleri indi, sokağa çıktı.. Yağmurlu karanlığın içinde, elektriklerin ıslak ışığına, ışıkların sarı sarı vurduğu karşı inşaata baktı. Kocası orda çalışıyordu.. Birden inşaat bakkalı aklına geldi. O tarafa yürüdü..

İnşaat bakkalı, kısa, siyah paltosu omuzlarında, dükkânını kilitliyordu.

— Ne o kız? Diye sordu.

— Heç Hamid ağa.. Düveni (1) mi gapadıyon?

— Heye, ne var? Kocan borcunu bitemam ödemedi ha.. Habarın olsun aksatayı kestim...

Kadın buz gibi oldu:

— Ödemedi mi?

— Ödemedi.. Allah belâsını vere öyle adamın.. Öteberi alırken, ver ver, ver.. Sıra borç ödemeğe geldi mi sırt dönerler...

Kadın ümitsizce sordu:

— Heç mi ödemedi?

— Otuz yedi lira borcu var, yirmisini verdi...

İnşaatın uzun boylu, delikanlı bekçisi gocuğuna sıkıca sarınmış, boynunda ince bir kayışla asılı kontrol saatı, orda peydahlandı:

— Ne o Hamid ağa, ne kızıyon?

Bakkal Hamit inşaat bekçisine döndü:

— Allah seni inandırsın Durmuş, ekmekçiye, yoğurtcuya, tahancıya yarın para yatıracam.. Onda, bunda belik pürtük bir iki yüz lira alacak var... Almadan vermek allah'a mahsus...

Seyran dimdik bekliyor, pabucundan taşan çıplak topuğuyla çamurlu toprağa basıyordu.

Bakkal onları bırakıp savuştu gitti:

İnşaat bekçisi çoktandır Seyranın peşindeydi. Kadını «efkârlı» görünce sokuldu:

— Kocan pereleri humara ütüldi ha.. İsrafil'nen, Hasan çavuş üttiler peresini...

Kadın hiç bir şey sormadı, çekilip gitmedi de.. Bekçi etrafa bakındı. Gecenin içinde mahalle sessizdi. Yolda ne gelen vardı, ne giden.. İnşaatın öbür ucundaki direkte yanan ampulün ışığı kadının kara don içinde kabarmış kalçalarını aydınlatıyordu.

Bekçi az daha sokuldu:

— Bize de nasib oldu beş liresi...

Kadın gene cevap vermedi.

— Ne düşünüyon baci?

Kadın omuz silkti, bekçi görmedi.

— Ha? Seyran.. Ne düşünüyon?..

— Heç..

Hafif hafif yağmur başlamıştı. Kadın bakkalın tahta saçağı altına çekildi, açlığını bütün kuvvetiyle duymağa başladı.

Bekçi onu kolundan tuttu:

— Ne düşünüyon gız?

— Heç..

Kolu daha kuvvetle kavradı ve sıktı:

— Nasıl heç?

Kadın öbür eliyle bekçinin elini itti:

— Bırah kolumu..

Bekçi kadının kolunu daha kuvvetle sıktı:

— Kocanın peresini sene verecem..

Kadın etrafa bakındı.

— Korkma.. Gelen ne olmaz...

Kadını çimento anbarından tarafa çekmek istedi, kadın direndi:

— Bırak.. Gören ne olur...

Bekçi tekrar çekti. Kadın çekilen tarafa bir kaç adım attı. Bekçi:

— Ekmek yiyek.. Dedi.

— Karnım tok, bırak..

— Ekmek yiyek lan...

— Bırak be, deli mi ne oğlan.. Bağırrım ha...

— Pere verecem..

— Nâpiym...

— Anteri ne alacam...

— Heye. Hep yalandırıllar da...

— Nâpiym, Teber geliverir...

— Valla essah.. Pereliyim bugün...

— Gelmez. O şimdi gızlara gitti..

Kadın telâşlandı:

— Orospilere mi?

---

(1) Düven: Dükân

Genç kalemler :

SOKAKLAR SİZİNDİR !

Yazan: A. Turgut Etingü

O kadar
Kimsesiz,
Sessiz ki sokaklar;
Çimenler bitiyor kaldırımların
arasından...
Gönül isterdi,
Sokaklarda bırakıp seslerini
Rüzgârdan şişen yelkenler gibi..
Rüzgârla dola dola,
Geçmeliydi milyonlar
Şehrin soklarından,
Başbaşa,
Kol kola..
Parke taşlarının her birinden
Yani,
Neşenin yüreğinden
Göbek atan çengiler gibi,
Köşe başını tutmalıydı kahkahalar..
Davetsiz
Doldurun bu sokakları
Tabur
Tabur
Ordu ordu.
Dövmelidir ayaklarınızın ökçesi
Bir balyoz gibi
Kaldırım taşlarını!..
Kitleler sokakta
Dik tutmalıdır başlarını:
S o k a k l a r s i z i n d i r !.

GÜN
Haftalık Kültür ve Aktualite Dergisi

TEZATLAR : Foto: İlhan Arakon

— Heye..

— Yalan..

— Yalancı senden irezil ossun...

Bekçi, yirmi iki yaşın arzusuyla kadını tekrar çekti. O'nu hızlanan yağmurun altından çimento ambarının bitişiğindeki boş ahır tarafına çekerken, kadın öf keli öfkeli söylendi:

— Heye ossun.. Peresi var da ac itin... . . . .

Yağmur hafiflemiş, acı poyraz çıkmıştı. Bir ara kuvvetli ay ortalığı ıslak ıslak aydınlattı... Teber Çelik'in karısı telâşla evine döndü. Dört yaşındaki oğlu Kâsım, uzun etekleri yarı beline kadar ıslak, yalın ayakları tekmil çamur içinde, kapı önünde bekliyor, tiril tiril titriyordu.

— Bu çocuk hergün erkenden evden çıkar, akşamın geç saatlarında döner. Bütün gün şehrin her tarafında yalınayak ve yarı beline kadar ıslak dolaşır, dilenir. —

Anasını görünce:

— Anam anam, dedi, bi kirtik epmek vey...

Kadın:

— Dert! Dedi. Geberecen geberecen.. Çık yukarı haydi...

Oğlunu kolundan yakaladı, içeri soktu. Sonra karadonunun uçkurluğundan, liralığı çıkardı, çarşıya, ekmek almağa demin inşaat bekçisinden aldığı, bir kâat liralığı giderken kendi kendine, sinirli sinirli söylendi:

— Ac it.. Orospilere gider bir de...

— Şu atomun keşfinden sonra, bir harp daha olsa, insanlar ne yapar, acaba?

— Taş devrinden başlayıp tekrar atom keşfetmeğe çalışırlar!.

Bu karikatür, bir baylin feci halini, ve onu görüp sektei kalpten ölen namuslu bir vatandaşı göstermektedir..

RAKAMLAR-GERÇEKLER

Bütün Türkiyede 1946 yılı başında çıkmakta olan gazete ve dergiler durumu şöyledir:

Gündelik gazeteler	**70**
Gündelik olmıyanlar	**75**
Haftada iki defa çıkan dergiler	**6**
Haftada bir defa çıkan dergiler	**28**
On günde bir çıkan dergiler	**3**
Onbeş günde bir çıkan dergiler	**38**
Yirmi günde bir çıkan degiler	**1**
Aylık	**102**
İki ayda bir	**15**
Üç ayda bir	**29**
Dört ayda bir	**2**
Altı ayda bir	**12**
Yılda bir	**6**
Yılda beş	**1**
Günü belli olmayan	**40**
Yekûn	**428**

Gazetelerden 39 u İstanbulda, 7 si İzmirde, 6 sı Ankarada, Dergilerin ise 171 i İstanbulda, 63 ü Ankarada, 13 ü de İzmirde çıkmaktadır.

● 1945 yılı Haziran ayı istatistiğine göre: Türkiyedeki RADYO mevcudu: 178145 dir.

En çok radyosu olan vilâyetlerimiz şunlardır:

İstanbul	**62607**
Ankara	**20091**
İzmir	**11793**
Bursa	**6065**
Eskişehir	**5237**
Balıkesir	**4132**

Radyosu en az olan vilâyetlerimiz şunlardır:

Hakârı	**22**
Bingöl	**29**
Maraş	**53**
Tunceli	**63**

● 1939 yılında en çok demiryoluna sahip olan memleketler şunlardır:

Memleket	Km.
Amerika Birleşik Devleti	**378800**
Sovyetler Birliği	**85200**
İngiliz Hindistanı	**69390**
Kanada	**68481**
Almanya	**54556**
Fransa	**47493**
Avustralya	**43603**
İngiltere	**32316**

* *